

پژوهش

در دانشگاه فرهنگیان

پای صحبت دکتر رضا ساکی
معاون پژوهش و فناوری دانشگاه فرهنگیان

نصرالله دادار

عکاس: غلامرضا بهرامی

روند توسعه پژوهش در دانشگاه فرهنگیان، نقش مدیریت پردیس‌های استانی در اجرای فعالیت‌های پژوهشی، نقش اعضای هیئت علمی و مدرسان در شیوه‌نامه پژوهانه، چگونگی برگزاری همایش‌های علمی - پژوهشی، وضعیت انتشار مجلات علمی تخصصی و موانع توسعه پژوهش در این دانشگاه، محورهای اصلی گفت‌وگویی است که با دکتر رضا ساکی، معاون پژوهش و فناوری دانشگاه فرهنگیان، انجام داده‌ایم.

دکتر ساکی در این گفت‌وگو، ضمن پاسخ دادن به سؤالات ما، گفت: «پژوهش در حرفه معلمی جایگاه برجسته‌ای دارد و رویکرد معلم پژوهنده نیز ناظر بر این جایگاه است.

درس پژوهی، اقدام پژوهی، روایت پژوهی و پروژه پایانی، دروسی هستند که برای گسترش توان پژوهش دانشجویان این دانشگاه پیش‌بینی شده‌اند و به همین دلیل، پژوهش یک فعالیت راهبردی در دانشگاه فرهنگیان است.»

نگریسته می‌شود و از این رو متأسفانه همواره فرصت و بهانه‌ای برای نادیده انگاشتن آن مهیا می‌شود. اگر چنین برداشتی ترویج شود، پژوهش توسعه نخواهد یافت. البته باید اعتراف کرد که با وجود کمبود و یا نبود فرصت‌های پژوهشی در سطح دانشگاه، همواره در طول دوران حیات تربیت‌معلم، مدرسان و اعضای هیئت‌های علمی‌ای بوده‌اند که

در شرح وظایف اعضای آن به توسعه و انجام فعالیت‌های پژوهشی تأکید و توجه شده است. علاوه بر این، توسعه پژوهش با نگرش‌هایی که کمتر حمایت‌کننده بوده‌اند نیز مواجه بوده است، یعنی همان که اکنون نیز در جامعه ما اغلب به‌عنوان یک مانع اساسی فراروی پژوهش مطرح می‌شود. در مجموع به پژوهش به‌عنوان یک فعالیت زینتی و با اولویت دوم

◀ آقای دکتر! روند توسعه پژوهش در دانشگاه را چگونه ارزیابی می‌فرمایید؟ ابتدا باید بپذیریم که در مجموع، حوزه پژوهش و فناوری در دانشگاه فرهنگیان، نسبت به حوزه‌های عملکردی دیگر از توسعه‌یافتگی کمتری برخوردار بوده است. این هم علل مختلفی دارد. از جمله اینکه دانشگاه ما به‌طور سنتی یک دانشگاه آموزش‌محور بوده است و کمتر

در حوزه پژوهش خوش درخشیده‌اند و عملکرد بسیار ارزشمندی نیز در این حوزه داشته‌اند، هر چند که تعداد آن‌ها در مقایسه با انتظارات از دانشگاه بالا نبوده است. به این ترتیب می‌توان گفت با همه محدودیت‌هایی که داشته‌ایم در توسعه پژوهش گام‌های بلندی برداشته شده است که نسبت به قبل قابل مقایسه نیست. خوشبختانه اخیراً بسیاری از مقررات در این زمینه شفاف شده و بودجه مناسبی به این حوزه اختصاص یافته است. به این ترتیب می‌توان گفت پژوهش در دانشگاه در مسیر توسعه قرار گرفته است. گفتنی است که رشد و توسعه پژوهش در دانشگاه فرهنگیان همزمان مستلزم کوشش‌های دانشگاه، مسئولان پردیس‌ها و واحدها و مدرسان و اعضای هیئت علمی دانشگاه است. به‌ویژه مدرسان و هیئت علمی، نقش اول را در توسعه پژوهش بر عهده دارند. امیدواریم کوشش‌های به عمل آمده موجب شود دانشگاه فرهنگیان نیز به‌عنوان دانشگاهی پژوهشی در کشور مطرح شود.

◀ نقش مدیریت پردیس‌های استانی در اجرای فعالیت‌های پژوهشی چگونه است؟

معاونت پژوهشی فعالیت‌های خود را بر سیاست اصولی عدم تمرکز و واگذاری حداکثری فعالیت‌های قابل انجام توسط استان‌ها بنا نهاده است تا بتواند صرفاً بر سیاست‌گذاری، نظارت و پایش فعالیت‌های پژوهشی تمرکز کند. این چنین است که طی چند ماهه اخیر ما چندین شیوه‌نامه مهم تهیه و تصویب کرده و به استان‌ها فرستاده‌ایم. کوشش ما بر این بوده که با تخصیص اعتبارات مناسب و تهیه و تصویب شیوه‌نامه‌های مورد نیاز، برای توسعه زیرساخت‌های پژوهش در استان‌ها بسترسازی نماییم و پیگیر شرایطی باشیم که هویت‌بخشی پژوهشی را در سطح استان‌ها حمایت می‌نماید. به‌طور نمونه می‌توان به تدوین و ابلاغ

شیوه‌نامه پژوهانه اشاره نمود که بر توزیع عادلانه عضو محور و اعتبارات پژوهشی متکی است. ما حداقل ۲۵ درصد از اعتبارات پژوهشی دانشگاه را به اجرای این شیوه‌نامه اختصاص داده‌ایم و انتظار داریم با توجه به ظرفیت خود، از سوی مدرسان و اعضای هیئت علمی دانشگاه مورد استقبال لازم قرار گیرد به‌گونه‌ای که هر چه زودتر گزارش‌نامه پژوهشی را برای تخصیص اعتبار به معاونت پژوهشی دانشگاه ارسال نمایند.

همچنین ارسال **شیوه‌نامه ترفیع و ارتقاء** را از حوزه معاونت آموزشی و تحصیلات تکمیلی داشتیم که در آن اعضای هیئت علمی، مانند سایر دانشگاه‌ها، باید برای ترفیع سالانه و ارتقای علمی خود کارنامه فعالیت و امتیاز پژوهشی ارائه دهند. بنابراین شیوه‌نامه پژوهانه بسترساز حمایت‌هایی است که باید از اعضا در مسیر ترفیع و ارتقای علمی به عمل آید. امیدواریم عزیزان هیئت علمی دانشگاه بیشتر با شیوه‌نامه‌های مرتبط با وظایف علمی-پژوهشی خود آشنا شوند؛ چرا که این آشنایی هم آن‌ها را با حقوق خود، و ظرفیت‌ها و امتیازات قانونی مرتبط با این فعالیت‌ها آشنا می‌سازد و هم آن‌ها به‌موقع در جریان تکالیف قانونی خود در این زمینه‌ها قرار می‌گیرند.

◀ درباره نقش اعضای هیئت علمی و مدرسان در شیوه‌نامه پژوهانه بیشتر توضیح دهید!

اتفاقاً مخاطب اصلی این شیوه‌نامه مدرسان و اعضای هیئت علمی دانشگاه هستند که اطمینان به استقبال آن‌ها از طرح وجود دارد. یک عضو هیئت علمی نمی‌تواند اعتبار خود را تنها به واسطه تدریس به‌دست آورد. پژوهش یک فعالیت بنیادی برای رشد حرفه‌ای اعضای هیئت علمی و مدرسان است و آن‌ها در صورت تمهید شرایط، خود به سمت این فعالیت روی خواهند آورد. علاوه بر این براساس شیوه‌نامه ترفیع، کلیه افرادی که حکم هیئت علمی دریافت نموده‌اند

برای ترفیع سالیانه خود نیازمند به کسب حداقل امتیاز پژوهشی هستند و استمرار حکم هیئت علمی اعضا منوط به تداوم فعالیت علمی‌شان است. البته بحث رکود علمی هم که در این شیوه‌نامه مطرح شده و در موارد خاص کاربرد دارد، می‌تواند در مواقعی به‌عنوان یک مکانیزم کمکی مورد استفاده قرار گیرد. اما در کل به‌نظر من بدنه اصلی مدرسان و اعضای هیئت علمی، مطالبه این اقدام را در گفت‌وگوهای مختلف داشته و به‌طور یقین از برقراری پژوهانه استقبال خواهند نمود، چرا که برقراری پژوهانه انجام فعالیت‌های پژوهشی مدرسان و اعضای هیئت علمی دانشگاه را به منبع مالی قابل اتکایی متصل می‌نماید. گفتنی است برای تحرک بخشی در این زمینه در سال جاری اعتباری تشویقی برای این کار اختصاص داده‌ایم که افراد می‌توانند در بخش‌های مربوط هزینه کنند.

◀ برای اجرای طرح‌های پژوهشی چه اقداماتی در جریان است؟

اجرای طرح‌های پژوهشی بخشی مهم از برنامه‌های معاونت پژوهشی است. به‌طور مشخص بخشی از طرح‌های پژوهشی از طریق جذب اعتبارات پژوهانه به مرحله اجرا در خواهد آمد. اما به‌طور دقیق‌تر شیوه‌نامه‌ای را نیز در این زمینه در شورای دانشگاه تصویب و ابلاغ نموده‌ایم. بر این اساس انواع طرح‌های پژوهشی و همچنین سطح اختیار تصویب طرح‌ها در استان‌ها مشخص شده است. همچنین تکلیف طرح‌های معوقه را مشخص کرده و شرایط لازم را برای عقد قرارداد با مجریان فراهم نموده‌ایم. اخیراً نیز ظرفیت لازم را برای اجرای طرح‌های پژوهشی خرد مهیا نموده‌ایم.

◀ از همایش‌های علمی-پژوهشی چه خبر؟

از ظرفیت همایش و نشست‌های علمی-تخصصی برای تکوین گفتمان تربیت‌معلم در کشور و تولید علم بومی

با وجود کمبود یا نبود فرصت‌های پژوهشی در سطح دانشگاه، همواره در طول دوران حیات تربیت معلم، اعضای هیئت علمی‌ای بوده‌اند که در حوزه پژوهش خوش درخشیده‌اند

کلیه افرادی که حکم هیئت علمی دریافت نموده‌اند، برای ترفیع سالیانه خود نیازمند به کسب حداقل امتیاز پژوهشی هستند

استفاده می‌کنیم. تاکنون ده نشست علمی - تخصصی مرتبط با تربیت معلم در دانشگاه داشته‌ایم و برنامه‌های نیز برای برگزاری کرسی‌های نظریه‌پردازی داریم که اولین آن در آبان ماه با عنوان ماهیت معلم پژوهنده برگزار شد. همچنین برنامه‌ریزی برای سومین همایش ملی تربیت ملی را داریم که در اردیبهشت سال آینده برگزار خواهد شد و به‌زودی فراخوان مقاله آن منتشر خواهد شد. البته در استان‌ها نیز به فراخور، همایش‌های دیگری در حال طراحی و اجراست. در شیوه‌نامه همایش‌ها که از سوی دانشگاه به استان‌ها ابلاغ شده، اختیار همایش‌های استانی به خود آن‌ها واگذار شده است. همچنین سامانه متمرکز همایش‌های علمی تهیه شده است که همه همایش‌ها را تحت پوشش قرار می‌دهد.

◀ مجلات و نشریات و به‌طور کلی انتشارات در دانشگاه فرهنگیان، در چه وضعیتی هستند؟

با توجه به اهمیت انتشارات، نظام‌نامه جامع انتشارات آماده برای طرح در شورای دانشگاه گردیده است که تمام فعالیت‌های انتشارات را تحت پوشش دارد. در حال حاضر کمیسیون نشر دانشگاه فعال و آماده بررسی پیشنهادها مرتبط است. البته در صدد هستیم سطحی از اختیارات نشر را هم به استان‌ها واگذار کنیم. قابل ذکر است که حسب سیاستگذاری اخیر دانشگاه در حال حاضر مسئولیت تأیید و تولید محتوای کتاب‌های درسی نیز بر عهده معاونت پژوهش و فناوری گذارده شده است که در حال تهیه مقررات برای ساماندهی این حوزه هستیم.

درباره مجلات نیز فعلاً به دلیل مقررات نسبتاً سخت وزارت علوم، صرفاً یک مجله علمی - پژوهشی داریم و سه مجله علمی و تخصصی و سه مجله با رویکرد دانشجویی در حوزه معاونت پژوهشی نیز با همکاری پردیس‌ها منتشر می‌شود. مشخصات این مجلات نیز بر روی سایت

حوزه معاونت پژوهش و فناوری قرار دارد. تمام این مجلات از سامانه الکترونیک دانشگاه استفاده می‌کنند. برای افزایش مجلات نیز در صدد تهیه شیوه‌نامه‌ای هستیم که بتوانیم با تمهید شرایط مربوط و به‌صورت رقابتی درخواست‌ها را دریافت و بررسی نماییم.

◀ کتاب‌خانه‌ها و اطلاع‌رسانی علمی در دانشگاه در چه وضعیتی است؟

روشن است که کتاب‌خانه‌ها قلب تپنده دانشگاه هستند. جریان علمی اطلاعات از طریق کتاب‌خانه‌ها به بدنه دانشگاه تزریق می‌شود و به‌دست اعضای هیئت علمی، دانشجویان و سایرین می‌رسد. ما کوشش داریم وضعیت موجود را به سمت مطلوب هدایت نماییم. برگزاری سه بار نشست علمی - تخصصی کتابداران نشانه‌ای از این اهتمام است. ما برای تجهیزات و تهیه کتاب در سال گذشته حدود یک میلیارد تومان اعتبار پرداخت نمودیم که هر چند با توجه به نیازها اندک است اما با توجه به محدودیت‌های منابع دانشگاه، اقدام برجسته‌ای محسوب می‌شود. ما در رابطه با اطلاع‌رسانی، قراردادی با مرکز اطلاع‌رسانی علوم منطقه‌ای داریم که طی آن‌ها دسترسی کاربران کتاب‌خانه‌ها به مجموعه‌ای از کتاب‌خانه‌ها فراهم شده است. استقرار نظام یکپارچه اطلاع‌رسانی کتابخانه‌های دانشگاه نیز از سال گذشته محقق شده و در حال تکمیل استفاده از ظرفیت آن می‌باشیم.

◀ در بخش فناوری دانشگاه، به‌ویژه مرتبط با فعالیت‌های پژوهشی، چه اقداماتی انجام شده است؟

گرچه متولسی فناوری در دانشگاه فرهنگیان، معاونت پژوهشی نیست و مرکز هوشمندسازی انجام وظایف آن را بر عهده دارد، اما برای بهره‌گیری از فناوری‌های جدید در عرصه پژوهش، برای استقرار سامانه‌های متعدد الکترونیک در حوزه پژوهش، اقداماتی انجام گرفته است، از جمله سامانه‌های مورد نیاز مشخص و شرکت‌های مرتبط

با آن‌ها شناسایی شده است. اکنون سامانه کتاب‌خانه‌ها، نشریات و همایش‌ها فعال هستند.

◀ آیا برای توسعه پژوهش نیز با موانعی مواجهید؟

جواب آری است، اما به‌نظرم این موانع، عمدتاً از جنس سخت‌افزاری، مالی و مادی نیست. برای توسعه دانشگاه باید بپذیریم که پژوهش در دانشگاه، باید به عنوان یک موضوع راهبردی توسعه یابد و برای توسعه پژوهش در دانشگاه، به توسعه فرهنگ پژوهش نیاز داریم. آنچه که باید مورد تأکید قرار گیرد، همین فرهنگ پژوهش و یادگیری است؛ فرهنگی است که در آن، پژوهشگران برای انجام پژوهش صرفاً متکی به پاداش‌های بیرونی نیستند، ارزش اصلی در خود انجام کار علمی - پژوهشی است؛ فرهنگی است که تدریس و آموزش بدون پژوهش را ناقص می‌داند، فرهنگی است که گفت‌وگو و نقادی درباره تدریس و یادگیری را برمی‌تابد، ارزش می‌گذارد و تشویق می‌کند؛ فرهنگی است که در آن شوق آموختن، رفتار بارز افراد است. خوشبختانه در فرهنگ متعالی دینی ما این ارزش‌ها به وضوح برجسته شده‌اند و فقط باید توجه به آن‌ها را در رفتار خود نمایان کنیم. ما به علاقه و تعهد همکاران خود به این فرهنگ اطمینان داریم و دل‌بسته به همت والای آن‌ها، به آینده خود در بخش پژوهش امیدواریم.

این‌گونه است که باید هم‌زمان با گسترش زیرساخت‌های سخت‌افزاری به نقش و جایگاه فرهنگ هم توجه ویژه کنیم. زمانی که درس پژوهی موجب عملکرد بهتر دانش‌آموزان ژاپنی گردید، تحقیقات انجام شده چیزی فراتر از گفت‌وگوهای علمی - پژوهشی (و تدریس به‌عنوان فرهنگ) را در میان معلمان ژاپنی و کمبود آن را در میان سایر معلمان پدیدار نمود. معلمان ژاپنی به‌عنوان معلمان درس‌پژوه، رویکردی را برای توسعه علمی خود با اتکا به درس‌پژوهی برگزیده بودند.

چالش‌های دوران گذار

در دانشگاه فرهنگیان

گفت‌وگو با خانم مه‌ری اعزازی عضو هیئت علمی
پروفسور شهید هاشمی‌نژاد مشهد

نصرت‌الله دادار

عکاس: مهدی حسین خانلو

مه‌ری اعزازی عضو هیئت علمی پروفسور شهید هاشمی‌نژاد مشهد، ۳۴ سال سابقه آموزشی دارد. او که هم‌اینک دانشجوی دکترای مدیریت آموزشی است، بیش از ۲۰ سال است در مراکز تربیت معلم (دانشگاه فرهنگیان) و دانشگاه پیام نور تدریس می‌کند. همچنین دارای ۱۴ مقاله پژوهشی و یک تألیف و دو پروژه پژوهشی است. با خانم اعزازی در زنجان و در نهمین کنفرانس آموزش شیمی آشنا شدیم. با ایشان گفت‌وگویی انجام داده‌ایم که متن آن را می‌خوانید.

تدریس می‌کنم از جمله: مدیریت آموزشی، سازمان و اداره امور مدارس، برنامه‌ریزی درسی، اصول و مبانی آموزش و پرورش، کلیات فنون و روش‌های تدریس، کارورزی، طراحی واحد یادگیری، طراحی آموزشی و...

◀ کیفیت آموزش دانشگاه فرهنگیان را در حال حاضر چگونه ارزیابی می‌کنید؟

◀ خانم اعزازی، حوزه آموزشی شما چیست؟ چه واحدهایی را تدریس می‌کنید؟

من دانش‌آموخته علوم تربیتی با گرایش مدیریت و برنامه‌ریزی، در مقطع لیسانس، از دانشگاه فردوسی و گرایش مدیریت آموزشی در مقطع ارشد، با رتبه ممتاز، از دانشگاه شهید بهشتی تهران هستم و تمامی دروسی مرتبط با این حوزه‌ها را

◀ چه برنامه‌هایی برای دانشجویان دارید؟ آنچه که باید پیشنهاد و تأکید شود، توجه دادن دانشجویان عزیز به جایگاهی است که به‌عنوان معلم باید در آینده به آن دست یابند. حرفه معلمی نیازمند مهارت و توانمندی‌های متعددی است که دانشجویان در پرتو کسب شایستگی‌های مورد نیاز به این موقعیت دست می‌یابند. بنابراین همت والای خود در این مسیر به کار بندند و در جهت رشد و تعالی حرفه‌ای خود در طی دوران تحصیل بکوشند؛ و البته هم بدانند که پژوهش در حرفه معلمی جایگاه برجسته‌ای دارد و رویکرد معلم پژوهنده نیز ناظر بر این جایگاه است. خوشبختانه برنامه‌های جدید درسی فرصت‌های بهتری برای کسب شایستگی‌های مورد نیاز برای حرفه معلمی فراهم آورده است. مثلاً درس پژوهی، اقدام‌پژوهی، روایت‌پژوهی و پروژه پایانی دروسی هستند که برای گسترش توان پژوهش دانشجویان پیش‌بینی شده‌اند. البته در کنار این کار فعالیت‌های معاونت در برگزاری همایش‌های پویا هم قابل ذکر است. امسال قرار است همزمان با هفته پژوهش اولین جشنواره نوآوری‌های علمی-پژوهشی دانشجویان را در یزد برگزار کنیم. همچنین تالار گفت‌وگو دانشجویان پژوهشگر را در سامانه مدیریت یادگیری الکترونیکی فرهنگیان (فرهنگیادا) تعریف و به‌صورت مجازی به آماده‌سازی دانشجویان در حوزه پژوهش می‌پردازیم. علاوه بر این‌ها سه مجله پویا علوم انسانی، پویا علوم تربیتی و پویا علوم پایه را برای درج مقالات دانشجویان و مقالات سایرین (با رویکرد دانشجویی) پیش‌بینی نموده‌ایم. تابستان امسال در راستای رویکرد سال تحصیلی پیوسته، برنامه پویا تابستانی را با سه فعالیت اجرا کردیم، نهایتاً اینکه حمایت‌های خاص از فعالیت دانشجویان مستعد نیز امسال در برنامه رسمی معاونت قرار گرفته است.

◀ از اینکه در گفت‌وگوی ما شرکت کردید، سپاسگزاریم.